

Tussen slotklooster en kraakpand (1985) boekrecensie

Sieth Delhaas

De Bazuin, 1985

Annelies van Heijst, Zusters, vrouwen van de wereld; SUA, Amsterdam, 160 blz., f 24,90)

Inleiding

De grootste charme van het boek *Zusters, vrouwen van de wereld* is de vlijmscherpe analyse, waarmee Annelies van Heijst zaken openlijk te kijk zet. Dat betreft niet de actieve religieuzen en haar emancipatie waarover haar boek handelt. Het te kijk zetten geldt veel meer al degenen, die zich met zo veel zorg en pietepouterigheid vaak over de hele vernieuwing binnen de vrouwenkloosters hebben druk gemaakt.

Betutteling

Een tweede bijzonderheid van dit boek is, dat in het geheel van dit stukje geschiedschrijving steeds een feministische vraagstelling wordt gehanteerd, waardoor heel veel werk van (mannelijke) onderzoekers van de laatste decennia verschrompelt tot werk, dat zeer essentiële vragen heeft laten liggen. Om maar enkele voorbeelden te noemen. Als het gaat over de vernieuwing van het religieuze leven naar aanleiding van het Tweede Vaticaans Concilie en men klaagt over de wereldvreemdheid van de vrouwelijke religieuze, vraagt de schrijfster zich af waarover de decreetschrijvers het meest bezorgd waren: “over het werk of over het welzijn van de zuster?”

Jarenlang hebben religieuzen op de zogenaamde zusterscholen onderwijs gegeven. Toen na de Tweede Wereldoorlog niet voldoende religieuzen meer beschikbaar waren, vulden leken de opgevallen plaatsen op en kwamen geleidelijk aan in de leidinggevende functies. Van Heijst: “Daarbij dient wel te worden aangetekend, dat het doorgaans mannelijke en geen vrouwelijke leken geweest zijn, die de schoolleiding van de zusters overnamen”. Een ander heel illustratief voorbeeld over de betutteling van religieuzen door Jan-en-alleman wordt beschreven in het hoofdstuk “mens worden – vrouw worden”, waarin verteld wordt, dat zusters, na de veranderingen van het concilie, plotseling gehouden werden om “gewone mensen te worden”. Voor vrouwelijke religieuzen betekende dit, dat zij een vrouwelijk mens dienden te worden. Zuster Laetitia Aarnink beschreef die vrouwwording-voor-ieders-oog toen zij besloot haar habijt te laten voor wat het was: “Je kunt je niet meer verschuilen in een beschermende omhulling. Iets tussen jezelf en de ander valt weg”.

Van Heijst beschrijft dan de “enorme poeha” die werd gemaakt over de kleding van de zusters, terwijl niemand zich in die tijd druk maakte over de kleding van de mannelijke religieus! “Uit oeverloze discussies over rok lengtes en couponaden, over de kleur van de kousen en de krullen die al dan niet onder de kap mochten uitkomen, blijkt dat het zusterlichaam een kopzorg was. Wie hebben de macht gehad over de zusters, hoe ze er uit mochten en mogen zien, hoe zij hebben te leven?”

Het zijn indringende vragen, die Annelies van Heijst tussen alle, soms anekdotische opmerkingen door, stelt.

Aardverschuiving

Het is voor de lezer, die niet bij het religieuze leven betrokken is, zeker moeilijk voor te stellen welk een aardverschuiving vooral de vrouwen in de actieve kloostergemeenschappen hebben moeten meemaken door de vernieuwing, die Vaticanum II in gang heeft gezet. Voor die tijd was bijvoorbeeld spreken met elkaar over zaken die je persoonlijk bezighielden verboden. Hooguit de biechtvader of overste mocht in vertrouwen worden genomen. Nu moest alles gedemocratiseerd, er moest begrip en openheid komen en persoonlijk contact. Wat in de buitenwereld langzaam is gegroeid, wordt van de religieuzen binnen enkele jaren verwacht, ja, bijna geëist. Velen treden in die chaotische zestiger en zeventiger jaren dan ook uit, na het eerst nog eens in een kleinere leefgemeenschap te hebben geprobeerd.

Afgezien van de persoonlijke problemen, is er ook van alles gebeurd met de gang van zaken rondom het werk. Waar zo vrouwen in de vorige eeuw – vaak volgens de mening van belangrijke mannen - toe geroepen waren, wordt hen in de loop van de twintigste eeuw door een zich socialiserende samenleving stukje bij beetje afgepakt.

Toch blijkt, dat, door deze afbraak van religieus kloosterleven heen, een nieuwe bewustwording op gang is gekomen, vaak met een radicaliteit, die sterke overeenkomst vertoont met die van de man van Nazareth, die zij altijd al hadden volgen, echter stootten zij tot voor kort maar al te vaak op andere betweters tussen Hem en zichzelf.

Wetend, dat de schrijfster studiesecretaris is van de stichting Samenwerking Nederlandse Vrouwelijke Religieuzen, meen ik, dat zij, door deze emancipatiebeweging te behandelen, de moed heeft gehad een tamelijk delicaat onderwerp voor het voetlicht te halen.

